

13. Там же. – С.48).
14. Ковалевский А. П. Книга Ахмеда ибн-Фадлана о его путешествии на Волгу в 921-922 гг. Статьи, переводы и комментарии. – Харьков: Издательство Харьковского государственного университета имени А. М. Горького, 1956.
15. Кожевин А. Отчет об археологических разведках в Спасском районе Республики Татарстан в 2003 году А. Кожевина. Ульяновск, 2003. Архив ИА РАН Ф.1, Р1. – №23799. – рис.18.
16. Кожевин А. Об археологических исследованиях на территории поселения Старая Майна (Богоявленское). стр. 21-31. // Краеведческие записки, Ульяновский областной краеведческий музей им И.А. Гончарова, выпуск 14. – С.8.
17. Татищев В.Н. История Российская самых древнейших времен неусыпными трудами через тридцать лет собранные и описанная покойным Тайным Советником и Астраханским Губернатором, Василием Никитичем Татищевым. – Напечатана при Императорском Московском Университете, 1773. – С. 404.

SUMMARY

Madurov Dmitry

The work deals with the hindu influence IX -early XIII centuries, the population of the state of Silver (Volga) Bulgaria, in particular, the facts of the existence of currents vishnavas (Lingayats), vishnaizm and religious artifact admirers of Indra.

Георгій Кожолянко

ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У ДОХРИСТИЯНСЬКІ ЧАСИ ТА СВЯТЕ ТАЇНСТВО ХРИСТИЯНСЬКОГО ХРЕЩЕННЯ В УКРАЇНЦІВ

Досліджено обряди українців у дохристиянські часи та висвітленню християнське хрещення. Досліджено обряд хрестин, похрестин та фіровщини в українців Буковини.

Ключові слова: вірування, боги, обряд, вода, калач, свічка, традиції, обід, культ предків.

Питаннями соціалізації дітей у дохристиянські часи в науковій етнологічній науці займались дослідники XIX ст.: Г. Купчанко, Ю. Федькович, В. Козарищук, А. Манастирський, Р. Ф. Кайндль; у XX ст.: І. Франко, Г. Маковій, Г. Лозко та ін. Проте ряд наукових проблем про освячувальні обряди дітей в українців, належним чином ще не висвітлені в науковій літературі.

У дохристиянські часи за язичницькими народними віруваннями давні українці здійснювали освячення дітей в юнацькому віці – 15–18 років. Таке освячення відбувалось у визначені святкові дні. Юнаків і дівчат попередньо готували до обряду. Старійшини роду вчили родових традицій, вірувань, обрядів, передавали їм різні господарські і військові вміння, пояснювали таємниці народження людини і її життя, знайомили з нормами звичаєвого права тощо.

У день обряду освячувані повинні були показати свої вміння, вправність, знання на зібранні всього поселення і запрошених гостей з інших поселень. Після цього освячуваних, увінчаних вінками з квітів, підводили до храмів, де горів жертвний вогонь, і вони повинні були принести в жертву Богу-Сонцю Дажбогу, Богу Всесвіту Сварогу, Богу Вогню Перуну та іншим богам рослинну або тваринну жертву.

Жерці-священики окроплювали освячуваних священною водою, взятою вдосвіта з трьох джерел, звертались до богів з подякою за те, що сприяли народженню і підростанню молодих людей. Перед мистецьки виконаними з дерева, золота і срібла зображеннями богів, при жертвовному вогнищі, освячувані давали богам і людям клятву дотримуватись родових звичаїв і вірувань, культу предків, захищати свій рід і народ від ворогів. Біля них стояли найповажніші члени громади та гості, які були свідками клятви і освячення. Освячувальний обряд закінчувався колективним святковим обідом, іграми, піснями, танцями, в яких брали участь усі мешканці поселення і запрошені. Тільки після цього ритуального обряду молоді люди ставали повноправними членами громади: могли вступати в шлюб, займатись господарською діяльністю, брати участь у військових нападах і обороні й т. ін.

З утвердженням християнства на українських землях довгий час (до XIX ст.) існувало двовір'я, коли здійснювались народні освячувальні обряди і християнські хрещення.

Під ідеологічним і силовим впливом християнства з XIX ст. після народження дитини буковинці прагнули якнайшвидше її охрестити, бо “охрещена дитина уже посаджена в Дім Господа та має Ангела-охоронця”¹. Проте зовсім відкинути народну освячувальну обрядовість християнським зверхникам не вдалося. Бачачи багатівікове збереження народних традицій і вірувань, християнство на українських землях змушене було піти на компроміс і залучити ряд обрядодій при хрещенні від дохристиянських народних вірувань (кроплення водою, вогонь свічок, рослинна жертва квітами та полотном-крижмою, інститут кумівства, святковий обід та ін.).

У випадку народження дитини з ознаками серйозної хвороби, що могла в будь-яку хвилину привести до смерті, окроплення свяченою водою проводила повивальна баба. При цьому вона промовляла слова: “Окроплюю тя водичкою йорданською во славу Всевишньому”. Така дитина вважалася наведеною до Бога, і тому по її смерті священник змушений був ховати її за християнським звичаєм, а коли народжувалась мертва дитина, баба-повитуха скроплювала свяченою водою лоно матері, промовляючи ті ж самі слова. Тоді дитина теж вважалася хрещеною.

На Буковині існувало повір'я, що дитина, яка померла нехрещеною, протягом семи років перебуває на землі в образі нечистого-чортеняти. Особливо неспокійно поводить вона себе, коли приходить день народження (не дає заснути батькам, їм чуються слова-прохання “Мамо! Дай мені ім'я!”). Для запобігання цього у гріб такій дитині кладуть різні іграшки, вважаючи, що вона там грається ці сім літ і не буде нагадувати родичам про те, що вона не має зв'язку з Богом.

Важливим соціалізуючим обрядом у буковинців з утвердженням християнської віри стали *хрестини*. Перед хрещенням дитини здійснюється вибір кумів, які мають стати хрещеними батьками для народженого. Вибір кумів здійснюють батьки дитини. Обов'язково повинно бути парне число кумів – від двох до десяти і більше пар. У першу чергу запрошують у куми вінчальних батьків. З початку ХХ ст. у куми прагнуть запросити людей з громади, які є ґаздовитими і поважними. При хрещенні дівчинки намагалися запросити у куми хлопців. Це було ознакою, що в майбутньому хлопці будуть звертати увагу на дівчину, і вона швидко й успішно вийде заміж. У селах Верхнього Буковинського Попруття в куми намагалися брати дівчат та хлопців, що передбачало для дитини в майбутньому цнотливу і доброчесну поведінку.

У ХІХ ст. на Буковині було прийнято брати у куми для хрещення дитини тільки одружених. Відповідно, хлопці і дівчата не могли брати участі у хрещенні немовляти.²

У румунів Буковини в кінці ХІХ ст. існував звичай, за яким баба-повитуха клала на груди немовляти шматочок хліба та цукру і несла дитину до хресту до церкви, де на неї вже чекали хрещені батьки (“*sumatrul cel mare*”, “*sumatra cel mare*”) з великими свічками і відрізами білого полотна.³

Відмова від запрошення в куми не допускалася, оскільки “ввести в хрест” було справою як сімейного, так і громадського звичаю.

Цікаво, що християнські проповідники намагались регламентувати життєвий цикл породіллі перед хрещенням дитини. Так, в одній християнській “Церковній настанові” ХІХ ст. є такі слова: “Перед хрещенням дитини

мати не повинна їсти вісім днів ні м'яса, ні масла. І ніхто не повинен їсти разом з тією жінкою, яка народила дитину, вона не чиста. Її не можна пекти проскуру, цілувати Євангеліє, ікону чи хреста⁴.

За декілька днів до хрестин батьки дитини пекли калачі для кумів, а розносила по їхніх домівках бабуся народженого (мати батька). У селах Буковинського Передгір'я кумівські калачі випікались у суботу напередодні хрещення. Для випікання цих калачів запрошували з громади поважну в селі чи в місті жінку-кухарку та жінок з родини. При приготуванні тіста та випіканні калачів жінки співали:

*Мукичка біленька, ситечко дрібненьке.
Най росте нам народженик, як дубок, правенький.
Цю мукичку білу будеш просівати,
Най росте наш народженик, як цісар, багатий.
Біленька мукичка до пальців си ліпи,
Най си верне народженик, як до війська піде.
Тістечко біленьке у бляшки складаєм,
Най росте наш народженик та най силу має.
Ми бляшки ті підсуваєм близько до жаріння,
Най ведеться цьому дому щасливе насіння.
Зарум'янились у печі колачі пишненькі,
Най провадять до христу Іванка тай куми гарненькі⁵.*

Обов'язковими атрибутами хресного обряду є кумівські свічки та крижми. Кожен кум готує до хрестин крижму – шматок білого полотна, покривало або скатертину та хресну свічку. З крижми в майбутньому мати виготовить для дитини першу сорочечку, яку можна буде одягнути лише після хрещення, а до хрещення можна було лише пеленати дитину.

Крижму обвивають навколо свічки і обв'язують стрічкою (для хлопчика – синя або голуба, а для дівчинки – червона чи рожева) та прикрашають квітами васильку, листочками барвінку або віточками мирти. Обрядодія хрещення, як правило, відбувалася у церкві. У селі Великий Кучурів народознавець Г. Маковії зафіксувала обряд виряджання дитини з дому до церкви, де жінки співали:

*Йди, дитинко, до христочки тай пильнуй свою крижмочку.
Аби чиста як папірчик, аби ти ще вздріла вінчик.
Божий Ангел, схорони тя, тай додому доведи тя.
Щоби крижма впильнувалася – життя твоє не заваялося⁶.*

У другій половині ХІХ ст. відмічено практику хрещення дитини в домашніх умовах, коли священик та куми приходять до хати, де є новонароджений, і там здійснюється обрядодія⁷.

*Зібравшись разом, куми співають:
А ми вчора на родинях були,
А вже тепер на хрестини прийшли.
Ми прийшли з крижмами та свічками,
Аби наш фін просвітився
І від нечистого відділився.
Ой дай, Боже, дитя охрестити
Тай господарів і себе розвеселити⁸.*

Перед початком хрещення куми розгортають крижми і складають одну на одну. Зверху має бути крижма кумів – вінчальних батьків породіллі та її чоловіка.

Обряд церковного хрещення має назву “Святе таїнство хрещення”. Куми і батьки чекають священика у притворі церкви. Дитина – на крижмах на руках у старшої куми-матки (нанашки). Священик, одягнений у світлу епітрахиль і фелон, входить у притвор, тричі хрестить дитину, кладе праву руку їй на голову і читає молитву. Він звертається до Бога, щоб забрав у дитини первородний гріх і вселив у душу всякі чесноти, просвітив розум, підтримав волю і силу духу. Потім закликає злого духа і просить у Бога, щоб той дав дитині Ангела-хранителя. Тричі дмухає на чоло, уста і груди дитині, при цьому примовляючи: “Вижени з нього лукавого і нечистого духа, що міститься у серці його”.

Куми з дитиною повертаються спиною до вітваря, тобто очима на захід, і священик тричі запитує їх: “Чи відрікаєшся від сатани? Чи відрікаєшся від усіх справ його і всіх ангелів його? Чи відрікаєшся від всієї служби його, і всієї гордині його?”.

Хресні куми за дитину всі разом тричі відповідають: “Відрікаюся!” – і повертаються обличчям знову до вітваря. Вітвар уявляється як Царство Боже; відвернувшись від вітваря, учасники обрядодії мовби захищені його променями і в бік всього іншого світу виголошують відмову від нечистого.

Далі священик запитує: “Чи обіцяєш служити Христові і вірити в нього?”.

Куми відповідають: “Обіцяю!”.

Священик покриває епітрахиллю дитину і вводить хресних батьків (кумів) до церкви, примовляючи: “Увійдіть в дім мій. Поклоніться в церкві святій моїй”.

Учасники хрещення зупиняються перед тетраподом (аналоем), на якому є хрест і горять дві свічки.

Священик робить дитині єлеєм хрестик на чолі, грудях, плечах, руках (долонях обидвох рук) і підшвах ніг, вухах. Єлей у християнстві є символом Божої ласки, що скріплює душу і тіло дитини. Одночасно з цим священик виголошує молитву.

Далі священиком здійснюється власне “Святе таїнство хрещення”, тричі занурюючи дитину у воду. Християнська церква з самого початку свого становлення використовувала хрещення занурювальне. Власне, сам Христос, як записано у Біблії, був хрещений у річці Йордан Іваном Хрестителем.

Занурювальним хрещенням був хрещений і князь Володимир Великий. У такий ж спосіб хрестились усі люди Київської Русі з прийняттям християнства. Православна церква залишилась з давнім способом хрещення через занурювання, а католики з VIII ст. замінили занурювальне хрещення на обливальне⁹.

Для хрещення беруть воду вдосвіта до схід сонця (непечата вода) з природного проточного джерела або з колодязя. Перед хрещенням воду підігривають та додають у неї трохи свяченої (йорданської) води.

При зануренні або зливанні водою священик промовляє відповідно тричі: “Хреститься раб Божий (чи раба Божа) (називає ім’я, яке підібрано дитині перед хрещенням) во ім’я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь!”.

З цього моменту дитина вважається хрещеною. Як ознака чистоти і невинності душі дитини священик покриває її білим полотном з крижм і дає кумам по запаленій ним свічці, нагадуючи при цьому, що все життя їх, як батьків, і їхнього похресника-фіна має просвічуватися світлом віри і добрих справ. Священик надягає на шию дитині хрестика на стрічці, який має служити в житті оберегом від злих сил¹⁰.

Священик з дитиною на руках та куми тричі обходять навколо купелі. Потім хрестоподібно вистригає на голові дитини волосся, заліплює його у віск і віддає старшому кумові, який вкидає волосся з воском у купіль.

На полотно крижм після хрещення клали мокру від хресної води дитину і обгортали її. Старша кума або повивальна баба виносили дитину в крижмах з церкви і переходили на воротах керамічну ринку або горщик з розжареним вугіллям. Вугілля підбирали для хлопчика з дуба (щоб був міцний як дуб), а дівчинці з берези (щоб ніхто їй не зробив злого, не боялась ні блискавки, ні грому). Цей очисний обряд зберігся ще з дохристиянських часів, коли після освячення людина повинна була очиститись, перейшовши через вогонь.

Дитину перекладали на кожух (щоб кучерики водилися) і оглядали полотно крижми. Якщо полотно забруднене дитиною, то це вважалось

великою ганьбою для кумів. У такому випадку куми пізніше печуть по калачу і несуть на готар (межу) села або на роздоріжжя, щоб з калачами пішла і біда хрещеника. Тоді, йдучи дорогою з дитиною додому, куми співали:

*Нанашки недобрі були, а ми то не знали,
Якби були ми то знали – ми би їх не брали.
А недоля хоче їсти, хоче пити
Тай си взяла до дитини, як ішли христити.
Най недоля добра буде – най дитину лише,
А ми їй вже сьогодні калачі відпишем¹¹.*

У селах Верхнього Буковинського Попруття та Прутсько-Дністровського межиріччя, прийшовши додому і ставши на порозі хати, куми співають:

*А ми прийшли вже з Божого храму,
Принесли вам Василька (чи яке інше ім'я) додому.
Василько ваш уже і наш,
Нанашками від злого відвернений,
Навічно до Бога привернений.
А Василько є наш фін,
Він нанашкам рідно-син
Від хресту ми йго несем,
Аби шисті (щастя) було з ним¹².*

На час повернення “від хресту” в хаті збираються гості, сусіди. Куми кладуть дитину на покутті – святому і почесному місці в житлі – на вивернений вовною наверх кожух. Це означає, що до хати долучилась нова людина.

У кінці XIX ст. на Буковині була відома пісня батька дитини до кумів, яку він виконував на початку хрестин:

*Гості, друзі, як же мені
Вас сьогодні пригостити?
Піду зловлю горобця,
Що цвірінькав у саду,
З ребер зварю вам холодцю,
З голови зроблю печеню,
Вже вистачить для кумів
На сніданок, обід і вечерю¹³.*

В іншій кімнаті хати – великій (світлій) хаті – ще до приходу кумів з церкви накрито святковий стіл, за який спочатку сідають куми, а потім й інші гості. Баба-повитуха (моша) скроплює всіх свяченою водою і пригощає кашею-кутею (“бабина каша”) та напоєм з трав, гілок вишні, смородини, малини. На цей обід готують й інші традиційні святкові страви (м’ясні і мучні наїдки).

У кінці хрестинного обіду горщик з залишками “бабиної каші” старший кум-батько розбиває об долівку, кажучи: *“Це душам предків. Щоб знали, що рід наш не перевівся, і обичаї ми тримаємо”*¹⁴.

У рівнинній зоні Буковини в XIX – на початку XX ст. існував звичай до хрестинного обіду готувати в керамічному горщику страву з пшениці та меду. Перед початком застілля куми “викупували” у батьків хрещеника горщик з пшеницею. Кожен з кумів підходив до столу, клав якийсь дарунок або гроші, куштував три ложки пшениці. Після цього “викупу” старший кум або той з кумів, хто зробив найдорожчий подарунок чи подарував найбільшу суму грошей, брав горщик із залишками страви в руки і розбивав об долівку.

Кожен з кумів брав з собою по шматочку розбитого горщика і зберігав його за іконою або у проміжку між сволюком і стелею. Цей черепок нагадував хрещеним батькам про певні обов’язки перед похресником (фіном), символізував зв’язок між кумами і хрещеником¹⁵. Традиція зберігання обпалених вогнем як під час виготовлення посуду, так і під час приготування страви, рештків ритуальної кераміки має дохристиянське походження. Вона зустрічається в сімейній обрядовості від народження дитини і до самої смерті людини.

Подібна обрядодія під час хрестин відмічена і в українців інших регіонів України. Зокрема, етнограф В.Скуратівський у праці “Дідух” зазначає, що в українців здавна існував звичай варити горщик пшонянки на хрестини. Для гостей було почесним з’їсти обрядової їжі та взяти на пам’ять шматочки черепка, “щоб немовля росло здорове і щасливе”¹⁶. Куми і гості, пообідавши, виходять з-за столу; грають троїсті музики, починаються танці. Танцює старший кум-батько з своєю дружиною-маткою, а далі інші куми й гості.

Після танців куми знову сідають за стіл, і починається обдаровування хрещеника. Дитину вносить баба-повитуха (моша) і передає старшому кумові, який тричі дмухає дитині на чоло, обдаровує грішми та іншими дарунками і передає наступному кумові.

Після кумів дитину обдаровують родичі, починаючи від діда і баби, а далі інша родина та гості. Під час обдаровування жінки співають:

*Наш Іванко (чи інше ім'я) робити не може.
Гей нанашку-нанашку, розтворайте бріфташку (гаманець),
Бо у бріфташці є гроші, на черевички хороші.
На черевички жаворові (коричневі), наш нанашко гоноровий.
Наш нанашко гоноровий, а нанашка – пишна,
А нанашка така файна, як мука пшенична¹⁷.*

Мати дитини забирає дари, а жінки далі приспівують:

*Дякувати вам за дари, такі файні, як же й ви.
Які мали, такі й дали, такі нам си сподобали.*

Своєрідно відбувалось обдаровування дитини у селах Верхнього Буковинського Попруття та Прутсько-Дністровського межиріччя. Для кожного кума господарі приносять великих розмірів (діаметром до 40 см) калачі-короваї, які прикрашені зверху випеченими з тіста пташками, іншими фігурками. Кожен кум-батько повинен викупити калачі у господарів за гроші.

У другій половині ХХ ст. до кумівських калачів-короваїв господарі ще додають пляшку горілки чи вина¹⁸. Використання алкогольних напоїв під час проведення соціалізуючи обрядів в українців було досить поширеним явищем ще і у ХІХ ст. Так, наприклад, буковинський священик і етнограф кінця ХІХ ст. А. Манастирський писав; Народиться дитя, то треба горілки. Якщо не дозволяє заможність, то позичить у кого або жид поборгує, а такі горілка мусить бути»¹⁹.

Після завершення обряду обдаровування дитини жінка-кухарка, яка готувала страви для святкового обіду, подає кумам загорнуту в покривало-верету ляльку (у ХІХ ст. лялька була виготовлена зі шматка дерева), і кожен обдаровує невеликою (символічною) сумою грошей і кухарку.

Наступного дня, у понеділок, відбувається продовження святкування – *похрестини*. Кожна кума-матка приходить з невеликим дарунком дитині. В цей день відбувається ритуальне омивання дитини жінками-кумами. Воду, яку також набрано з джерела до схід сонця, підігривають і купають дитину. При цьому кожна матка повинна облити її особисто. Після купання дитину пеленають і кладуть біля неї дарунки. Цебер або корито, в якому купали немовля, з водою виносять усі разом, тримаючись за краї, на вулицю і обливають подружжя, в яких немає дітей. Залишки води виливають під молоде фруктове дерево. Завершуються похрестини веселим застіллям, танцями під музику троїстих музик.

На Буковинській Гуцульщині ще до початку 90-х років ХХ ст. існував обряд *колачини*. Господарі після виводу або хрестин, у будь-який день, готують калачі для кумів та різні напої (пиво, горілку, вино) для частування. Господар з господинею запрошують кумів, родичів та інших гостей на дарування калачів у визначений день.

Під час колачин перед кожним кумом, що сидить за столом, по черзі господарі ставлять горщик з водою або солодким молоком. До горщика прикріплюють запалену свічку і подають випити вміст горщика. При цьому господарі промовляють: *“Най Бог прийме перед душі!”*. Гість має відповідати: *“Простибі!”*. Випивши ритуального напою, куми і гості встають біля столу і моляться словами: *“Най Бог прийме перед цеї душі, що ви даєте. Боже поможи упросити, ублагати, шоби Господь ласкав це приймити, молитву благословити, а вам шесте, здорове подати, шоби поміг вінчети в благо літах, у шестю, здоровю”*²⁰.

Після молитви-віншування всі сідають, частуються напоями, вживають їжу, веселяться під звуки музики. Господиня і господар кладуть перед старших кумів-батьків 8 або 12 калачів зі словами: *“Просимо кумів колачі – від Бога великі, від нас малі”*. Два калачі старші куми крають тут же і роздають гостям за столом по шматку. Ще два дають бабі-повитусі. Забава продовжувалася з частуванням та танцями цілий вечір і тягнулась переважно до наступного ранку.

Цікаво, що обряд колачин проводився і у випадку, коли дитина померла. Лише трапезування відбувалося без горілки, музики й танців. Як виняток, могли випити по склянці пива. Калачі подавали кумам не зі столу, а з землі зі словами: *“Прийміть за душу померлого”*. Міг бути запрошений скрипаль, який при трапезуванні і обдаруванні калачами грав сумну, жалібну мелодію – “смертної у тугу”²¹.

У селах Буковинської Гуцульщини з кумівськими калачами (два калачі-короваї) приходять батьки дитини в умовлений день до кумів додому через декілька місяців після хрестин. У відповідь на принесені калачі куми-нашки повинні дарувати фінові-хрещенику щось із молодняка великої рогатої худоби або вівцю²².

В ХІХ ст. цей обряд був поширений по всій Буковині і мав назву *фіровщина*. Дослідник гуцульської культури В.Шухевич відмічав, що часто в Карпатах ще на колачинах куми дарували або оголошували, який дарунок вони дають похреснику: *“Вівцю, коня, корову, теле, сорочку, сірак, а бідний – курку, словом, що хто зможе тай хоче, а часом заповідають лише у той час, а дають пізніше, нераз аж на весіле, але дати мусять”*²³.

Таким чином, в українців існувала ціла система обрядодій, пов'язаних з соціалізацією дітей дохристиянського періоду і часу утвердження християнства. Дохристиянські звичаї освячення малих дітей водою поєдналися з християнським водохрещенням новонародженої дитини.

1. Матеріали етнографічної експедиції Чернівецького національного університету (МЕЕ ЧНУ). Зберігаються у етнографічному музеї ЧНУ. – 2000. – Т. 2. – С. 4
2. Die Bukowina. Eine allgemeine Haimatkunde. Czernowitz, 1899. – S. 133.
3. Там само.
4. Силенко Л. Закували та й мордують // Самобутня Україна. – Гантінгтон, 1988. – № 259–260. – С. 22–53.
5. Кожолянко Г.К. Етнографія Буковини. –Т.2.– Чернівці, 2001. – С. 59.
6. Маковій Г. Затоптаний цвіт. – К., 1993.
7. МЕЕ ЧНУ. – 1985. – Т. 5. – С. 12.
8. Кожолянко Г. Вказана праця. – С. 60.
9. Панкеев И. Полная энциклопедия быта русского народа. Т. 1. – М., 1998. – С. 287.
10. МЕЕ ЧНУ. – 1999. – Т. 4. – С. 22–25.
11. Маковій Г. Затоптаний цвіт..
12. МЕЕ ЧНУ. – 1999. – Т. 4. – С. 27.
13. Manastyrski A. Die Ruthenen. In: Die Osterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Bukowina. –Wipn, 1899. – S. 230.
14. МЕЕ ЧНУ. – 1999. – Т. 4. – С. 26.
15. Там само. – 1982. – Т. 7. – С. 4–5.
16. Скуратівський В. Дідух. – К., 1995. – С.60.
17. Маковій Г. Затоптаний цвіт..
18. Кожолянко Г. Вказана праця. – С. 64.
19. Манастырский А. О Нищете (бедноте) нашего народа. Моим братьям – селянам / А. Манастырский. – Черновцы, 1894. – С. 30.
20. Шухевич В. Гуцульщина. – Ч. 3. – Львів, 1902. – С. 17.
21. Там само.
22. МЕЕ ЧНУ. – 1982. – Т. 8. – С. 16.
23. Шухевич В. Гуцульщина. – Ч. 3. – С. 17.

SUMMARY

George Kojolianko

INITIAL SOCIALIZATION OF CHILDREN IN PRE-CHRISTIAN TIMES AND THE HOLY SACRAMENTS IN CHRISTIAN BAPTISM UKRAINIAN.

The article investigates socialization children Ukrainian rituals in pre-Christian times and coverage of Christian baptism. Investigated christening ceremony, pohrestyn and firovschyny in Ukrainian Bukovina.

Keywords: beliefs: gods, ceremonies, water, cake, candle, traditions, dinner, worship of ancestors.